

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ROMÂNĂ

Lucrarea pe care ne-o propune Pierre Verluise, *După douăzeci de ani de la căderea Zidului. Europa reconfigurată*, prezintă trei calități majore: priceperea expertului, rigoarea scriiturii și o relație afectivă de simpatie, atât cu obiectul de studiu, cât și cu cititorul. Trecând în revistă șaiszeci de ani de istorie recentă, în care se preocupă atât de cele două Europe, cât și de Statele Unite și de Rusia, Pierre Verluise propune o adevărată saga.

Cuvântul-înainte dă tonul: autorul urmărește perioada propriu-zisă a Războiului Rece, apoi momentul 1989 și, în fine, anii de după Războiul Rece. El ne oferă un parcurs care merge de la URSS, la Republica Socialistă a Armeniei, apoi la Cracovia, pentru a reveni în Siberia, cu jaloane ale memoriei care clarifică împrejurări ale unor schimbări radicale. Acest demers conduce la următoarele întrebări: care au fost strategiile, cine sunt „câștigătorii” și „perdanții”? Răspunsul se articulează în trei timpi: jocurile celor două Superputeri, intervențiile marilor actori europeni tradiționali, Franța și Germania, pentru ca, în fine, să se întrebe care sunt noile provocări cu care se confruntă Europa, provocări care evoluează astăzi odată cu voința de recompunere a puterii ruse, cu dialogul ei cu Washingtonul și cu UE.

Prima temă propusă: momentul american, perioada finală a Războiului Rece. Este adevărat, scrie autorul, că nu a fost „prea ușor să surprinzi pe moment întreaga amploare”. Fără îndoială, aș vrea să adaug că, văzut de la Paris, acest moment american a fost unul de temut. Recitind notele lui Jacques

Attali din al său *Verbatim*, din epoca în care era consilierul lui François Mitterrand la Élysée, putem aprecia deruta președinției franceze în fața complicității dintre Bonn și Washington din ultimele săptămâni ale anului 1989: François Mitterrand pare convins că Mihail Gorbaciov nu se va înclina niciodată în fața reunificării Germaniei în cadrul NATO! Pierre Verluise analizează etapele în domino ale eșecului rus care, în ciuda tentativelor de redresare, au marcat o victorie americană. Paginile consacrate secțiunii „America sufocă Rusia” sunt foarte convingătoare. Considerațiile generalului Vernon Walters, cu prilejul unui interviu cu autorul, citatele din memoriile lui Colin Powell, uimit de creșterea bugetelor militare dorită de Ronald Reagan, vin să susțină această demonstrație a voinței reaganiene de a depăși politica de „îndiguire” din 1947. Pe bună dreptate, autorul afirmă, reamintind obiectivele enunțate de Georges Bush (tatăl) în mai 1989, că „administrația americană era bine pregătită pentru evenimentele ce aveau să survină”. Fapt esențial de amintit: dacă Georges Bush susține reunificarea Germaniei, o face evitând în mod absolut neutralizarea la care spera Gorbaciov. Pierre Verluise nu pretinde – dar cine ar putea astăzi să avanseze o asemenea demonstrație? – că Washingtonul manevra toate procesele prefacerilor de la Praga la București; dar sugerează asta, iar cazul ungarilor, al polonezilor, al cehilor și al românilor au constituit dovada că Washingtonul era pe aproape de scenă, în culise, înarmat cu acea „putere blândă” reprezentată de racolarea viitoarelor elite pentru perioada post-tranziție.

Autorul continuă pe o perioadă mai lungă înscriind în capitolul consacrat victoriei americane studiul extinderii NATO: a posteriori, această extindere poate fi interpretată ca o consacrare a puterii americane. Dar, fără-ndoială, ar trebui să arătăm aici că lipsește astăzi un concept strategic pentru

acest NATO lărgit, și că unii parteneri est-europeni profund atlantiști, dar care afișează opinii pacifiste, precum Republica cehă și România, se manifestă mai degrabă ca elemente de distorsiune decât de coeziune în sânul Alianței. Este oare un „NATO generalizat” echivalent cu o „expansiune generală” a puterii, benefică pentru Statele Unite și pentru aliații lor? Dezbateră rămâne deschisă. Cu atât mai mult cu cât Rusia invocă, de exemplu, această extindere a NATO pentru a nu-și retrage armamentul și forțele din Transnistria!

În a doua parte a acestei cărți, Pierre Verluise se apleacă asupra subiectului complex al relațiilor franco-germane aflat la baza Europei. Subiect dificil: a pune în discuție cuplul Franța-Germania a devenit un tabu, iar orice îndoială privind funcționarea sa este aproape suspectată de a introduce o lipsă de încredere în construcția europeană. Pierre Verluise scrie: „Chiar înainte de căderea Zidului Berlinului, relațiile dintre Paris și Bonn nu sunt atât de simple pe cât sugerează comemorările Tratatului de la Élysée”. El revine cu precizie asupra decalajelor franco-germane chiar din momentul semnării tratatului din 1963, un tratat pe care Parisul îl consideră compromis prin preambulul atlantist impus de Bundestag Bonnului... Ambiguitățile vor persista, atât Parisul cât și Bonnul păstrându-și specificitatea relațiilor lor cu Washingtonul și cu Moscova. Căderea Zidului, teama Parisului de a vedea puterea germană extinzând o Europă pe măsura sa spre est, nu rezolvă nimic. Putem oare să credem că va dura relansarea unei reconcilieri, fondată pe respingerea comună a Parisului și a Berlinului, a politicii administrației Bush (fiul) față de Irak, care conduce în 2003 la o frumoasă aniversare a 40 de ani de la tratatul din 1963? Pierre Verluise nu crede asta: de fapt, Parisul și Bonnul se apropie numai atunci când se află într-o poziție instabilă în raport cu cei-

lalți parteneri europeni... Suntem oare îndreptățiți să vorbim, odată cu autorul, de sfârșitul unei iluzii?

Cartea ne ajută să interpretăm incertitudinile perioadei de după Războiul Rece: Statele Unite sunt învingătoare în 1989/1991. Dar care sunt prioritățile lor de azi și ce loc ocupă în strategia lor *limes*-ul oriental al Europei? Ce viziune au ele asupra viitorului Ucrainei, al Georgiei și al Moldovei? În aprilie 2009, atunci când opoziția anti-Voronin s-a unit pentru a solicita alegeri libere, Washingtonul și-a exprimat pur și simplu îngrijorarea. După douăzeci de ani de la căderea Zidului, mai este încă de luptat pentru ca alte ziduri să nu se ridice, mai departe către est, între est și vest. Dar transformările profunde, aspirațiile societăților Europei reconfigurate, evocate de Pierre Verluise, ne îndeamnă să credem că nicio întoarcere în trecut nu este posibilă, fără a juca jocurile periculoase ale descompunerii națiunilor libere din vecinătatea UE.

Tocmai cu această postură dubitativă încep paginile consacrate provocărilor europene. Reconsiderarea candidaților abia integrați, România și Bulgaria, a candidaților potențiali (spre exemplu, autorul stabilește aici, în câteva pagini, situația Turciei și a Ucrainei), conduce inevitabil la întrebarea: până unde? Până unde să se întindă granițele Europei? Pierre Verluise propune o reflecție stimulantă în jurul a două state-puteri, Turcia și Rusia. Comparația este interesantă: ea permite revenirea la declinarea factorilor/componentelor identității europene. Aici, autorul nu decide, el face apel la expertize, alimentează dezbaterea.

Construită solid, încă de la primele pagini, în jurul celor două Superputeri, înainte de a plonja în centrul franco-german, pentru a avansa apoi spre periferii, lucrarea se încheie în buclă și în perspectivă în jurul confruntării dintre Europa

și „Giganți”. În buclă, căci este vorba de a reconsidera elementele pozitive și cele supărătoare în relația cu Washingtonul, ca și în cea cu Moscova; în perspectivă, deoarece se ivește o nouă problemă, nouă și foarte realistă: care pot fi relațiile cu China?

Catherine DURANDIN

PREFAȚĂ

Perspectivă asupra Europei

Dintre lucrările care se preocupă de construcția europeană cea a lui Pierre Verluise ne oferă o viziune particulară asupra reunificării Europei după prăbușirea comunismului. El ne pune în situația de a retrăi acele evenimente cruciale reprezentate de căderea Zidului Berlinului sau de extinderea Uniunii Europene, abordate din perspectiva comentatorului angajat. El a trăit aceste evenimente de neuitat. Le povestește de pe poziția unui martor, iar noi retrăim cu emoție aceste clipe care au marcat o schimbare a lumii.

Reamintirea faptelor, a contextului și a datelor provoacă instantaneu reflecții și mai ample în care autorul se angajează cu succes, producând analize pertinente, fundamentate pe referințe care permit situarea problematicii la nivel optim.

După cum știm, Uniunea Europeană este prea puțin cunoscută de către cetățenii din toate statele-membre. De parcă țările europene ar fi realizat un lucru incredibil – unificarea pașnică a unui continent –, fără ca măcar să-și dea seama cu adevărat de asta sau fără să-i poată aprecia pe deplin semnificația și consecințele! În această lucrare vom găsi toate ingredientele necesare spre a înțelege mai bine actuala situație a Europei, provocările cu care se confruntă și vom putea astfel să ne lansăm pe calea prospectivei, disciplină care lipsește atât de mult strategilor – dar unde sunt aceștia? – unificării europene.